

Ο Παύλος Μελάς ως Οικουμενικός Έλληνας - Του Μητροπολίτη Καστορίας Καλλινίκου

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Καστορίας](#)

Τα χαρακτηριστικά και οι αρετές του Παύλου Μελά αποτελούν αγαθά παιδείας και όταν βιώνονται από τον σύγχρονο άνθρωπο, τον λυτρώνουν από την αυτονόμηση και από τα πάθη που μας τυραννούν, ιδιαιτέρως από το πάθος της φιλαυτίας.

Αυτά αναφέρει μεταξύ άλλων στην εισαγωγική του ομιλία ο Σεβασμιώτατος [Μητροπολίτης Καστορίας](#) κ. Καλλίνικος στην οποία παρουσιάζει τον λόγο, το νόημα της Ημερίδας και του εορτασμού των Β΄ Καραβαγγελίων.

Ολόκληρη η εισαγωγική ομιλία:

Μέ την εισαγωγική μου αυτή ομιλία, θέλω νά παρουσιάσω τόν λόγο, τό νόημα, τῆς Ἡμερίδας μας καί τόν λόγο τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν Β΄ Καραβαγγελίων.

Ὁ λόγος εἶναι ὁ Οἰκουμενικός Ἑλληνισμός, καί ὡς ἀφόρμηση λαμβάνουμε τά 120

χρόνια από τόν «θάνατο τοῦ παληκαριοῦ», τοῦ Παύλου Μελά, τόν ὁποῖο θεωροῦμε, καί ἔτσι θά τόν παρουσιάσουμε, ὡς Οἰκουμενικό Ἕλληνα.

Καί εἶναι Οἰκουμενικός Ἕλληνας ὁ Παῦλος Μελάς, ὅχι ἀπλῶς γιατί κατάγεται, ἔζησε καί συνδέθηκε μέ τόπους τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκτός τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά διότι εἶχε τίς ἀρετές πού συγκροτοῦν τόν οἰκουμενικό Ἕλληνα.

Α΄ Τά δομικά στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ

1. Ἑλληνισμός

Ἑλληνισμός εἶναι ἡ ιδιότητα τοῦ νά εἶναι κανεῖς Ἕλληνας, ἔχοντας τά βασικά χαρακτηριστικά τῆς καταγωγῆς, τῆς γλώσσας, τῆς θρησκείας, τῆς παιδείας καί τῶν ἐτέρων πολιτιστικῶν στοιχείων καί χαρακτηριστικῶν.

Καί ἐνῶ στά ἀρχαῖα χρόνια ὁ ὅρος Ἑλληνισμός περιέχει ἴσως καί τόν περιοριστικό ὅρο τῆς καταγωγῆς ἀπό γένος καί φυλή Ἑλληνική, μέσα στήν αἰωνόβια πορεία του ὑπερέβη καί τόν φυλετισμό.

Αὐτό ἔγινε -μέ τήν ξεχωριστή παιδεία του, -μέ τήν ἐπιρροή του στούς γειτονικούς λαούς, ἰταλούς καί ἀνατολίτες, -μέ τίς ἀποικίες του, -μέ τήν ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τήν δημιουργία τοῦ Ἑλληνιστικοῦ μεγάλου κόσμου, ὅπως τόν ὀνομάζει ὁ Καβάφης, -μέ τήν στρατιωτική καί πολιτική ὑποταγή στήν Ρώμη, πού ἀντιστράφηκε ἀμέσως σέ ὑποταγή τῆς Ρώμης στήν πολιτιστική ἀνωτερότητα τῆς Ἑλλάδας, -μέ τόν διάλογο καί τήν βάπτισή του στόν Χριστιανισμό, -μέ τήν Ἀνατολική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινούπολης, -μέ τήν Ρωμηοσύνη πού διασώθηκε καί στό Ρούμ Μιλιέτ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, -μέ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί μέ τά ἄλλα Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα -καί μέ τόν σύγχρονο Ἑλληνισμό ἐντός καί ἐκτός Ἑλλάδας.

Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, ἡ ἀμφιλεγόμενη ὡς πρός τήν ἐρμηνεία τῆς φράση τοῦ Ἰσοκράτη στόν λόγο του στήν ἐκατοστή (100ή) Ὀλυμπιάδα, ὅτι «τό τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλά τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καί μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τούς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τούς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας», ὑπερβαίνει τόν προβληματισμό ἄν ἡ φράση αὐτή ἔχει χαρακτήρα φυλετικό ἢ ὅχι, καί λαμβάνει μιά «προφητική» διάσταση, μέσα στούς αἰῶνες πού θά ἀκολουθήσουν, ὅτι δηλαδή πράγματι μετά ταῦτα Ἕλληνες ἐκλήθησαν καί καλοῦνται ὅσοι μετέχουν τῆς ἐλληνικῆς παιδείας παρά ὅσοι μετέχουν στήν ἴδια φυλή.

Ἀπό ὅλα τά ἀνωτέρω, κατά τήν ἄποψή μας, αὐτό πού κατέστησε τόν Ἑλληνισμό κατ' ἐξοχήν οἰκουμενικό εἶναι ὅτι ὑπηρέτησε τήν ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου

τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Εὐαγγελίου Του μέ τήν Ἑλληνική γλώσσα καί μέ τούς μεγάλους Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι, ἡ ὡς ἄνω πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού μπορεῖ νά ὀνομασθεῖ σήμερα καί Ἑλληνορθοδοξία, Ρωμηοσύνη, Ἑλληνικο-Χριστιανικός κόσμος, ὁδήγησε ἔτι περαιτέρω στήν οἰκουμενικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὥστε νά φθάσει ὁ μέγας θεολόγος τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀείμνηστος π. Γεώργιος Φλωρόφσκι νά διατυπώσῃ τήν ἄποψη, πού μόλις ἀκούσαμε στόν Σεπτό Χαιρετισμό τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχῃ κ.κ. Βαρθολομαίου, ὅτι «ὁ Ἑλληνισμός ὁλοκληρώθηκε μέσα στήν Ἐκκλησία».

Καί μέ ἄλλη ἀπόφασή του, ὁ ἴδιος Θεολόγος, πού δέν ἦταν Ἕλληνας στό γένος, συνδέει ἀναπόσπαστα τόν Ἑλληνισμό μέ τόν Χριστιανισμό, ὑποστηρίζοντας «τήν μόνιμον σημασίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Πατέρων διά τόν Χριστιανισμόν».

Ὁ Ἑλληνισμός μέ τήν Οἰκουμενική του διάσταση παρέμεινε ἐλεύθερος καί ἡγετικός, παρόλες τίς ἀλλαγές στήν διοίκηση (Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία, Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία), κατά τόν λόγο τοῦ στωϊκοῦ Ἰουδαίου Φίλωνος «Μόνον σοφός ἐλεύθερος τε καί ἄρχων κἄν μυρίους ἔχῃ τοῦ σώματος δεσπότης».

Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἴσως ἡ περίπτωση τῆς ὑποδούλωσης στούς Φράγκους, ὅπου στά μέρη ἐκεῖνα ἀφομοιώθηκε, γιατί ἔχασε τήν Ὀρθοδοξία του.

2. Τά χαρακτηριστικά στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ

Ἐπειδή ὁ ὀρισμός μπορεῖ νά γίνῃ καί περιορισμός, γι' αὐτό θά παραθέσουμε κατωτέρω ποιά στοιχεῖα κατά τήν γνώμη μας εἶναι αὐτά πού συγκροτοῦν τόν Ἑλληνισμό, κατά τήν ἐσώτερη καί βαθειά ἀξία τους:

α) Ἡ πίστη, ἡ θρησκεία

Σέ ὅλην τήν αἰωνόβια πορεία του βλέπουμε τόν Ἑλληνισμό νά θρησκεύει, νά πιστεύει, νά θεολογεῖ, νά φιλοσοφεῖ, νά μυθολογεῖ, πάντα στήν προσπάθειά του νά γνωρίσῃ τόν Θεό, τό Ὄν καί τά ὄντα, νά ἐρμηνεύσῃ τήν δημιουργία, νά λυτρωθεῖ, νά ἀληθεύσῃ, νά γνωρίσῃ τήν ψυχή του καί τήν πορεία της, ἄν προϋπῆρχε καί πού πορεύεται μετά τόν θάνατο.

Ὁ Ἑλληνισμός δέν ὑπῆρξε ποτέ ἄθεος.

Θρησκεία του ἦταν ἄλλοτε τό Δωδεκάθεο, ἄλλοτε τό Ὄν τῆς φιλοσοφίας, ἄλλοτε ἔκλινε πρὸς τόν ὕλισμό καί ἄλλοτε πρὸς τήν ἰδεολογία, ἀλλά πάντοτε πίστευε.

Στά πρόσωπα δέ τοῦ Ἁγίου Ἱεροθέου Α΄ Ἐπισκόπου Ἀθηνῶν, Ἁγίου Διονυσίου τοῦ

Ἀρεοπαγίτου, τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων, τῶν Καππαδοκῶν Πατέρων καί τῶν ἄλλων Πατέρων καί πρώτων Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἑλληνισμός διαλέχθηκε, κατηχήθηκε καί βαπτίσθηκε στόν Χριστιανισμό.

Ἐκτοτε, Ἑλληνισμός καί Ὁρθοδοξία συμπορεύονται μαζί, ὥστε ἡ Ὁρθοδοξία νά ἀποτελεῖ χαρακτηριστικό στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ πίστη θεωρεῖται στόν Ἑλληνισμό μεγαλύτερο ἀγαθό ἀπό τήν πολυμαθία, στήν ἱεράρχησή τους. Μάλιστα ἡ πολυμαθία χωρίς τήν πίστη θεωρεῖται ἀγαθόν κατά δόκησιν καί ὄχι πραγματικό: «Ἄμεινον καί συμφερώτερον ἰδιώτας καί ὀλιγομαθεῖς τινες ὑπάρχειν, καί διά τῆς ἀγάπης πλησίον γενέσθαι τοῦ Θεοῦ, ἢ πολυμαθεῖς καί ἐμπείρους δοκοῦντας εἶναι, βλασφήμους εἰς τόν ἑαυτῶν εὐρίσκεσθαι Δεσπότην» (Μ. Βασίλειος).

β) Ἡ σοφία

Οἱ Ἕλληνες ζητοῦσαν καί ζητοῦν τήν ὀλοκληρωμένη γνώση γιά τό ὄν καί τά ὄντα. Ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἡ χώρα τῶν σοφῶν, ὄχι τῶν εἰδικῶν. Οἱ Ἕλληνες δέν ἐξειδικεύονται, δέν ἀπομονώνουν τά ὄντα, ἀλλά θέλουν νά ἔχουν μιά σφαιρική γνώση γι' αὐτά. Δέν ἀρκοῦνται στίς ἀποσπασματικές θεωρήσεις τῆς ζωῆς. Χαρακτηριστικός εἶναι ὁ λόγος τοῦ Ἰσοκράτους «Σοφούς νόμιζε μή τούς ἀκριβῶς περί μικρῶν ἐρίζοντας, ἀλλά τούς εὖ περί μεγίστων λέγοντας».

Ἐπίσης, δέν ἀρκοῦνται στήν πολυμαθία, ὡσάν τά σημερινά ρομπότ, ἀλλά στήν διάκριση καί τήν σοφία τοῦ νοῦ, ἡ ὁποία δίδεται διά τῆς παιδείας: «Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει» (Ἡράκλειτος), καί «ὥς οὐδέν ἡ μάθησις ἐάν μή νοῦς παρῇ» (Μένανδρος).

Γιά τόν Ἕλληνα ἔχει σημασία νά γνωρίσει καί τόν δημιουργό πρὶν τήν δημιουργία, καί τό βάθος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καί τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου μετά τόν θάνατο. Ἡ μελέτη τοῦ θανάτου εἶναι ἀναπόσπαστη ἀπό τόν Ἑλληνισμό, ὥστε ἡ φιλοσοφία νά ὀρίζεται ὡς «μελέτη θανάτου».

Μιά γνώση πού ἀγνοεῖ αὐτά τά βασικά σημεία τῆς ζωῆς, δέν ἔχει ἀξία γιά τόν Ἕλληνα ἢ ἔχει σχετική καί μικρή ἀξία.

γ) Ἡ παιδεία

Ἡ παιδεία γιά τούς ἀρχαίους Ἑλληνες δέν ἦταν ἡ ἐκπαίδευση ἀπλῶς ἢ ἡ πολυμαθεία. Ἡ παιδεία συνδεόταν μέ τόν νοῦ, τήν φρόνηση καί τήν σωφροσύνη, θεωρεῖτο θεῖο ἀγαθό πού δινόταν σέ ὅποιον ἀγωνιζόταν νά τήν λάβει δίπλα σέ διδασκάλους καί θεωρεῖτο ἀναφαίρετο ἀγαθό.

Ἡ παιδεία στόν Ἑλληνισμό ἔχει χαρακτήρα θεραπευτικό καί λυτρωτικό τῶν παθῶν. Ἐχει δέ εὐεργετικά ἀποτελέσματα καί γιά τόν ἄνθρωπο καί γιά τήν πόλη. Ἡ παιδεία εἶναι γιά τούς Ἑλληνες ἡ χώρα τῆς εὐδαιμονίας.

Ὁ Πλούταρχος θεωρεῖ τήν παιδεία ἀθάνατο καί θεῖο ἀγαθό, ἀκατάλυτο καί ἀπό τόν πόλεμο: «Παιδεία τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστίν ἀθάνατον καί θεῖον. Ὁ γε μήν πόλεμος χειμάρρου δίκην πάντα σύρων καί πάντα φέρων, μόνην οὐ δύναται παιδείαν παρελέσθαι» καί ὁ Μένανδρος ἀναφαίρετο ἀγαθό: «Ἀναφαίρετον κτῆμ' ἐστί παιδεία βροτοῖς».

Σέ ἄλλο λόγο του ὑπογραμμίζει τό ἥθος τῆς παιδείας, πού περιέχει καί τήν αἰδῶ: «Οἱ εὐγενοῦς καί βασιλικῆς τῷ ὄντι παιδείας τυγχόντες, πρῶτον σιγᾶν, εἶτα λαλεῖν μανθάνουσι· καί ἐπί μέν τῆς γνώμης ἔχουσι σωφροσύνην, ἐπί δέ τῆς γλώσσης σιγῇ, ἐπί δέ τοῦ προσώπου αἰδῶ».

Ὁ Πυθαγόρας ὑπογραμμίζει τόν θεραπευτικό χαρακτήρα τῆς παιδείας: «Ἀπαιδευσία πάντων τῶν παθῶν μήτηρ· τό δέ πεπαιδεῦσθαι οὐκ ἐν πολυμαθείας λόγων ἀναλήψει, ἐν ἀπαλλάξει δέ τῶν φύσει κακῶν θεωρεῖται».

Ὁ δέ Σωκράτης χαρακτηρίζει τήν παιδεία χώρα εὐδαιμονίας καί πανήγυρη τῆς ψυχῆς: «Ἡ παιδεία καθάπερ εὐδαίμων χώρα πάντα τά ἀγαθὰ φέρει». Καί «πανήγυρίς ἐστί ψυχῆς ἡ παιδεία· πολλά γάρ ἐστίν ἐν αὐτῇ ψυχῆς θεάματα καί ἀκούσματα».

Πάντως, ἡ παιδεία στούς Ἑλληνες δέν ταυτίζεται μέ τήν μάθηση καί τήν πολυμαθεία, ἀλλά μᾶλλον μέ τόν καρπό της, πού εἶναι ἡ ἀρετή.

δ) Ἡ Ἀρετή

Ἡ Ἀρετή εἶναι ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σέ ἀντίθεση μέ τήν κακία, τήν ἔλλειψη καί τήν ὑπερβολή.

Ἡ ἀρετή εἶναι ὁ καρπός τῆς παιδείας καί εἶναι ἀναφαίρετη, ὅπως καί ἡ παιδεία. Ἡ ἀρετή εἶναι καρπός παιδείας καί ἄσκησης.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀποφαίνεται: «Τιμιώτερον ἀρετή ἢ πλοῦτος· μόνη κτημάτων ἡ ἀρετή ἀναφαίρετον», καί «μόνη δέ κτημάτων ἡ ἀρετή ἀναφαίρετον, καί ζῶντι καί

τελευτήσαντι παραμένουσα».

Τό ἴδιο καί ὁ ἀδελφός του, ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ἐπαινεῖ τήν ἀρετή: «Ἡ ἀρετή χρῆμά ἐστι καί ἀναγκαῖον καί συμφέρον, καί καλόν καί πρέπον καί λυσιτελές καί χρήσιμον».

Ὁ Εὐριπίδης προκρίνει τίς τρεῖς μεγάλες ἀρετές, τήν πίστη, τήν τιμή στούς γονεῖς καί τήν φιλοπατρία: «Τρεῖς εἰσιν ἀρεταί τάς χρεών σ' ἄσκειν, τέκνον. Θεοῦς τιμᾶν, τοὺς τε θρέψαντας γονεῖς, νόμους τε κοινούς Ἑλλάδος· καί ταῦτα δρῶν, κάλλιστον ἔξεις στέφανον εὐκλείας αἰεί».

Ὁ Πλάτων ὀρίζει τήν ἀρετή ὡς ὑγεία τῆς ψυχῆς: «Ἀρετή μέν ὑγεία τέ τις ἂν εἴη καί κάλλος καί εὐεξία ψυχῆς, κακία δέ νόσος τε καί αἷσχος καί ἀσθένεια».

Κυρίως εἶναι γνωστές οἱ ἀρετές πού ἀντιστοιχοῦν στίς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅπως τίς ἔχει ὀρίσει ὁ Πλάτων καί τήν διάκριση αὐτή δέχεται ἡ σύνολη μετέπειτα φιλοσοφία καί ἡ πατερική θεολογία.

Στίς τρεῖς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, λογιστικό, ἐπιθυμητικό καί θυμικό, ἀντιστοιχοῦν οἱ ἀρετές τῆς φρόνησης, τῆς σωφροσύνης καί τῆς ἀνδρείας, ἐνῶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι περιεκτική ἀρετή πού συντονίζει τίς ὑπόλοιπες, ἀπονέμει σέ κάθε δύναμη τό δέον καί προκαλεῖ τήν ἁρμονία στήν ψυχή.

Ἡ προσπάθεια ἐνάρετης ζωῆς, μέ τήν καλλιέργεια τῶν τεσσάρων αὐτῶν βασικῶν ἀρετῶν καί ὅλων τῶν ὑπολοίπων ἀρετῶν, ὅπως τῆς αἰδοῦς, τοῦ μέτρου, τῆς μετριοφροσύνης, τῆς φιλομάθειας κλπ., ἀποτελεῖ βασικό στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ σωφροσύνη τοῦ ἀμαθοῦς εἶναι ἀνώτερη ἀπό τήν δεξιότητα τοῦ ἀκόλαστου: «Ἀμαθία μετά σωφροσύνης ὠφελιμώτερον, ἢ δεξιότης μετά ἀκολασίας» (Θουκυδίδης).

Ὁ Ἑλληνισμός καί μετά τήν βάπτισή του διατήρησε τήν διάκριση αὐτή, οἱ Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀποδέχθηκαν τήν διάκριση αὐτή, θέτοντας μαζί μέ τήν φρόνηση καί τήν ὀρθή πίστη.

Ὅταν ὁ Ἑλληνισμός συνάντησε καί βαπτίσθηκε στόν Χριστιανισμό, τότε γνώρισε καί ἐφάρμοσε καί βίωσε τήν ὑψίστη τῶν ἀρετῶν, πού εἶναι ἡ ἀνιδιοτελής καί ἀπαθής ἀγάπη πρὸς πάντας, κατὰ τόν μοναδικό λόγο τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ: «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. ε΄) καί «ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε

ἀλλήλους» (ΐω. ιγ´) κ.ά.

ε) Ὁ λόγος – νόημα

Οἱ Ἕλληνες πάνω ἀπ’ ὅλα ἀναζητοῦν τόν λόγο, ὄχι ἀπλῶς τίς λέξεις, ἀλλά τό νόημα κάθε ὄντος καί κάθε γεγονότος. Ἔχουν τήν λεγόμενη τελολογία. Δέν εἶναι ἄλογοι, δηλαδή ἀνόητοι, ἀλλά ἀναζητοῦν τό νόημα κάθε πράγματος καί γεγονότος.

Ὁ κόσμος, γιά τόν Ἕλληνα, ἔχει τόν λόγο τῆς ὑπάρξεώς του. Αὐτό εἶναι μιά βαθειά γνώση καί στάση ζωῆς, καί στήν Ὁρθοδοξία λαμβάνει τήν λαμπρή καί μεγάλη ἔκφρασή της, ὅπως ἐκφράζεται ἀπό τόν Ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, τόν ἐπίσης μεγάλο Ἕλληνα Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας. Στόν Ἅγιο Μάξιμο γίνεται λόγος γιά τούς «λόγους τῶν ὄντων», πού εἶναι «οἱ ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, διά τῶν ὁποίων δημιουργήθηκε ὁ κόσμος, πού εἶναι οἱ αἰτίες τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων» (Ναυπάκτου Ἱερόθεος). Ἔτσι, «ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σχετίζεται μέ τόν κόσμον διά τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι λέγονται καί μικροί λόγοι».

στ) Ἡ Ἑλληνική γλῶσσα

Ἡ Ἑλληνική γλῶσσα ἀποτελεῖ πρωτεῦον ἀναγνωριστικό στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἑλληνική γλῶσσα ὑπηρέτησε τά ἀνωτέρω βασικά στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἥτοι ὑπηρέτησε τήν πίστη καί τήν θρησκεία του, τήν σοφία καί τήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, τήν φιλοσοφία, τίς ἀρετές καί τήν καλλιέργειά τους, τόν λόγο – νόημα τοῦ κόσμου.

Καί ὁ Ὅμηρος καί οἱ ἀρχαῖοι σοφοί, ποιητές καί τραγικοί, καί οἱ Ἕλληνες Πατέρες, πλούτισαν τήν γλῶσσα αὐτή μέ τίς ὑψηλές ἔννοιες, φιλοτιμούμενοι καί ἐργαζόμενοι νά γνωρίσουν τόν Θεό, τό Ὄν, τά ὄντα, τήν ἀλήθεια, κ.ο.κ.

Κυρίως ἡ ἑλληνική γλῶσσα ἀξιώθηκε νά ὑπηρετήσει τόν Λόγο, τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος γιά νά φανερώσει τό κάλλος τῆς Εἰκόνας σύμφωνα μέ τήν ὁποία εἶναι πλασμένος ὁ ἄνθρωπος καί γιά νά διδάξει τήν ἀνιδιοτελεῖ καί τελεία ἀγάπη.

Αὐτή ἡ σύνδεση τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας, ἡ χρήση της στήν διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ τό σημαντικότερο στοιχεῖο καί τήν μεγαλύτερη δόξα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πάντως, ἡ ἑλληνική γλῶσσα εἶναι γλῶσσα τῆς πίστες, τῆς σοφίας, τῆς ἀρετῆς καί ὄχι γλῶσσα τοῦ κέρδους καί τοῦ ἐμπορίου. Οὔτε γλῶσσα τῆς νομικίστικης ρομποτικῆς διπλωματίας.

ζ) Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ ἀνεστιότητα, ἡ μετακίνηση καί

μετανάστευση. Γι' αυτό και ο Έλληνισμός δεν παρέμεινε στο λίκνο του, αλλά μεγαλούργησε στις αποικίες και παροικίες του, όπου κυριάρχησε με τον πολιτισμό και την ενεργητικότητα των Ελλήνων.

Και σήμερα, ένα μεγάλο και υγιές μέρος του Έλληνισμού βρίσκεται έξω από την Ελλάδα, στις παροικίες του Έλληνισμού.

η) Υπάρχουν και πολλές άλλες αρετές και χαρακτηριστικά του Έλληνισμού, όπως η δημοκρατία, ο κοινοτισμός, τό μέτρο, ή αιδώς, ή φιλοκαλία, ή λιτότητα, ή περιφρόνηση του πλούτου κλπ.

Τονίσαμε αυτές που θεωρούμε σημαντικότερες και περιγραφικότερες του όρου Έλληνισμός, αφού αυτές οι αρετές περιγράφουν τον Έλληνισμό και μάλιστα τον Οικουμενικό Έλληνισμό.

θ) Τρία ξεχωριστά οικουμενικά προσόντα

Πέραν των ανωτέρω, υπάρχουν τρία ακόμη στοιχεία που κάνουν τον Έλληνισμό πραγματικά οικουμενικό, και μάλιστα του δίνουν την προτεραιότητα σε σχέση με άλλους -ισμούς που επιζητούν να κυριαρχήσουν παγκοσμίως στον αιώνα μας.

Ο Έλληνισμός συνδεδεμένος με την Όρθοδοξία:

α) Δεν διακρίνεται για επίγειο μεσσιανισμό. Δηλαδή, δεν κηρύσσει και δεν περιμένει και δεν έτοιμάζει επίγειο παράδεισο, αφού γνωρίζει πολύ καλά ότι ο κόσμος είναι δέσμιος της φθοράς και του θανάτου, και άρα των παθών, και γι' αυτό πάνω στην γη δεν υπάρχει και δεν θα υπάρξει παράδεισος. Ο παράδεισος είναι η παρουσία του Θεού, ή όποια θα αποκαλυφθεί σε όλους, όταν Αυτός κρίνει.

Η προετοιμασία και η διαφήμιση επιγείων παραδείσων δεν είναι απλώς ουτοπική, αλλά συνδεόμενη με ιδεολογίες και κομοσθεωρίες μπορεί να αποβεί καταστροφική για λαούς και έθνη.

β) Δεν διακρίνεται για ρατσισμό. Στην Έλληνορθόδοξη παράδοση ή αγιότητα, που είναι τό ύψιστο αγαθό και ο άπώτερος σκοπός του ανθρώπου, δεν συνδέεται με την ράτσα, την φυλή, τό αίμα. Ούτε αναμένουμε Μεσσία συγκεκριμένης φυλής.

γ) Η Έλληνορθόδοξη παράδοση δεν βαρύνεται για έγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Τό «καταστατικό» της, ήτοι τό ιερό Εύαγγέλιο, οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και τά έργα των Πατέρων, δεν απαιτούν, ούτε προβλέπουν, ούτε καλύπτουν την ύβρη και την βία. Και τυχόν βιαιοπραγίες μελών της δεν έγιναν αποδεκτές και δεν επενδύθηκαν με τό κύρος της διδασκαλίας της.

Ἄν ἀναλογισθεῖ κανεῖς πόσο ἐπικίνδυνα γιά τό σύγχρονο παγκόσμιο γίγνεσθαι εἶναι τά τρία αὐτά χαρακτηριστικά, τότε μπορεῖ νά κατανοήσῃ τήν ἀξία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού μέσα στήν μεγαλειώδη καί συνεχῆ ἱστορική πορεία του, δέν παρασύρθηκε σέ ἐγκληματικές κοσμοθεωρίες ἀλλά παραμένει κατ' ἐξοχήν ἀνθρώπινος, ταπεινός, ἰσορροπημένος καί ἀληθινός.

3. Τά Ἑλληνικά μνημεῖα

Ὅλα τά ἀνωτέρω ἀποτυπώνονται καί φαίνονται ἐναργῶς στά μεγάλα μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ:

Ἡ Ἰλιάδα καί ἡ Ὀδύσσεια, τά λαμπρά καί περίφημα αὐτά μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δέν εἶναι χρηστικές σημειώσεις ἐμπορίου, οὔτε πολεμικές ἀνταποκρίσεις οὔτε προϊόντα προπαγάνδας. Εἶναι μεγαλειώδη ἔπη μέφιλοσοφία καί βαθειά θρησκευτικότητα.

Ἡ Ἑλληνική Γραμματεία, ἀρχαία καί νεώτερη, πού ἀποτελεῖται ἀπό ἔργα φιλοσόφων, ποιητῶν, ἱστορικῶν, θεολόγων καί Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, στήν ὁποία, μάλιστα, ἀνήκει καί αὕτη ἡ Ἁγία Γραφή, δέν εἶναι ἔργα χρηστικά, ἀλλά καρποί σοφίας, πίστεως, θεογνωσίας, ἀρετῆς, γνώσεως κ.ο.κ.

Ὁ Παρθενώνας δέν εἶναι ἐμπορικό κέντρο, οὔτε ἀγορά, οὔτε τά πεντελικά μάρμαρα μέ τέχνη ἀρμοσμένα. Ὁ Παρθενώνας εἶναι Ναός ἀφιερωμένος στήν θεά τῆς Σοφίας, τόπος ἀφιερώσεως νέων κορασίδων στήν θεά τῆς Σοφίας, εἶναι Παρθενώνας, ὅπως τό φανερώνει ἡ ὀνομασία του.

Οἱ Δελφοί ἦταν μαντεῖο, ὄχι κέντρο ἀναψυχῆς. Συνδύαζαν τήν πίστη, τήν γνώση καί τήν ἐκγύμναση. Ἦταν πανελλήνιο κέντρο καί ἱερή πόλη.

Ἡ Ἁγία-Σοφία, δέν εἶναι παλάτι. Εἶναι Ναός ἀφιερωμένος στήν Σοφία τοῦ Θεοῦ, ἥτοι στόν Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ, πού ἔγινε ἄνθρωπος.

Ἡ Κωνσταντινούπολη δέν εἶναι τό Βυζάντιο, δηλαδή πόλη πού ἔκτισε ὁ Βύζαντας ὁ Μεγαρεύς, ἀλλά εἶναι ἡ πόλη πού ἔκτισε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος στήν θέση τῆς πολίχνης τοῦ Βύζαντα, ἦταν ἡ Πρωτεύουσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, τό ὁποῖο ὑπέταξε μέν τήν Ἀνατολή, ἀλλά τελικά ὑποτάχθηκε στήν ἀνωτερότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι ἡ Πόλη πού συναντήθηκαν τρία μεγάλα ἱστορικά καί πολιτιστικά μεγέθη, ἥτοι ὁ Ρωμαϊκός κόσμος, ὁ Ἑλληνικός κόσμος καί ὁ Χριστιανισμός.

Εἶναι ἡ Πόλη τῆς Παναγίας καί τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ἡ πόλη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στήν ὁποία ζεῖ σήμερα ὁ μεγαλύτερος Οἰκουμενικός θεσμός τοῦ

Ἑλληνισμοῦ, τό Οἰκουμενικό μας Πατριαρχεῖο.

Τό Ἅγιον Ὄρος δέν εἶναι ἡ φύση, τά μονοπάτια, τά γραφικά κελλιά ἢ τά φρουριακά Μοναστήρια ὡς κτίρια μόνο, ἀλλά εἶναι τόπος Ἱερός, τόπος Θεογνωσίας.

Τά Μετέωρα δέν εἶναι ἀπλῶς βράχια, ὁμορφα, ὑπερήφανα, ἔστω καί ἱερά, ἀλλά εἶναι τόποι ἀσκήσεως καί ἐρεῦνης τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἐπίσης τόπος Θεογνωσίας.

Τά ἀμέτρητα Ἐκκλησάκια τῆς νησιωτικῆς καί τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας, τά Ἐκκλησάκια-μνημεῖα τῆς Καστοριᾶς καί τῶν ἄλλων πόλεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπιβεβαιώνουν τό περιεχόμενο τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Γενικά, ἡ Ἑλλάδα καί ὁ Ἑλληνισμός δέν εἶναι ἀπλῶς ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, τό ἐμπόριο, ἡ ναυτιλία, ὅπως θέλουν νά μᾶς διδάσκουν σύγχρονοι πολιτικοί καί ἱστορικοί, ὡσάν οἱ Ἕλληνες νά εἶναι φυτά πού εὐδοκιμοῦν στόν ἥλιο καί τήν θάλασσα.

Ἡ Ἑλλάδα καί ὁ Ἑλληνισμός εἶναι ὅλα τά ἀνωτέρω, πού χαρακτηρίζουν ἕναν ἔνδοξο ἱστορικό λαό πού ὑπερέβη τόν φυλετισμό, ἔχει οἰκουμενική δόξα καί σημασία μέσα στόν σύγχρονο κόσμο καί ἔχει ἀναδείξει Ἀγίους, Σοφούς, Ἡρώες, Εὐεργέτες, Καλλιτέχνες κλπ. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι οἱ παγκόσμιες καί οἰκουμενικές καί αἰώνιες ἀξίες της.

4. Τί δέν εἶναι Ἑλληνισμός;

Χωρίς νά διεκδικοῦμε τήν αὐθεντία στίς κρίσεις μας, νομίζουμε ὅτι Ἑλληνισμός δέν μπορεῖ νά ὀνομασθοῦν οἱ αἵρέσεις του, δηλαδή ἡ ἀπομόνωση τμημάτων τῆς ἱστορίας του καί ἡ ἄρνηση τῆς διαχρονικῆς καί συνεχοῦς ἱστορικῆς του πορείας. Ἑλληνισμός δέν εἶναι ἡ ἐπιλογή ὀρισμένων μόνον ἀπό τίς βασικές του ἀρετές καί ἡ ἀποσιώπηση τῶν ὑπολοίπων.

Ἐνα χαρακτηριστικό στοιχεῖο διαστρέβλωσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ θεωρία, πού δυστυχῶς μᾶς δόθηκε ὡς μέρος τῆς νέας ταυτότητάς μας μετά τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός σκλαβώθηκε στούς Ρωμαίους καί ἀφοῦ ἐξαφανίσθηκε ἀπό τήν ἱστορία, ἐπανεμφανίζεται τό 1821 μέ τό νέο Ἑλληνικό κράτος!

Αὐτά ἀδικοῦν τόν Ἑλληνισμό καί δέν βοηθοῦν ἐμᾶς τούς νέους Ἕλληνες στήν εὕρεση τῆς ταυτότητάς μας καί στόν προσανατολισμό μας.

5. Οἱ Ἕλληνες;

Σύμφωνα μέ τά ἀνωτέρω, μπορούμε νά διακρίνουμε τά χαρακτηριστικά αὐτά

ἀποκρυσταλλωμένα σέ πρόσωπα Ἑλλήνων, ὅπως εἶναι οἱ ἀρχαῖοι σοφοί καί ποιητές καί οἱ μεγάλες ἱστορικές προσωπικότητες.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα ὁ Ἅγιος Ἱερόθεος Ἀθηνῶν, ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες καί οἱ Καππαδόκες Πατέρες, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ Μέγας Φώτιος, οἱ ἅγιοι Κύριλλος καί Μεθόδιος Φωτιστές τῶν Σλαύων

Τά μεγάλα ἱστορικά πρόσωπα, ὅπως ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Μέγας Ἰουστινιανός, ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, τά πρόσωπα τῆς σύγχρονης ἱστορίας.

Οἱ λόγιοι καί λογοτέχνες μας, πού εἶναι πιστοί στήν διαχρονική του πορεία, μεταξύ τῶν ὁποίων προσωπικά ξεχωρίζουμε τόν Φώτη Κόντογλου καί τόν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Ἑλληνικός οἰκουμενικός θεσμός εἶναι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τό ὁποῖο ἔχει οἰκουμενική ἀκτινοβολία ἀλλά καί ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, πού ἔχει καί ὡς πρόσωπο οἰκουμενική ἀκτινοβολία.

Οἰκουμενικοὶ Ἕλληνες εἶναι ὅλοι οἱ νέοι Ἕλληνες πού πληροῦν τίς ἄνω προϋποθέσεις καί διακρίνονται γιά τά χαρίσματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού ἀποδέχονται τήν διαχρονική ἀδιάσπαστη πορεία καί συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού σέβονται ὅλα τά ἱστορικά του πρόσωπα, πού δροῦν καί σκέπτονται ἐνοποιητικά καί ὄχι μέ δουλοπρέπεια σέ κοσμοθεωρίες καί πολιτικές οἰοποῖες δέν διακρίνονται ἢ εἶναι ἀντίθετες μέ τίς ἀξίες, τίς ἀρχές καί τίς ἀρετές τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ποιοί δέν εἶναι οἰκουμενικοὶ Ἕλληνες;

Χωρίς διάθεση ἀποκλεισμοῦ, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, οἰκουμενικοὶ Ἕλληνες δέν μπορεῖ νά χαρακτηριστοῦν οἱ ἄθεοι, οἱ τεχνοκράτες χωρίς σοφία, οἱ ἀρνούμενοι τό νόημα τῆς ὑπαρξης καί ὑποστηρίζοντες τήν τυχαία ὑπαρξη, οἱ ὑπονομευτές τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, οἱ ἔχοντες ἔλλειμμα δημοκρατικῆς συμπεριφορᾶς, γενικά ὅσοι στεροῦνται τῶν ἀρετῶν καί χαρακτηριστικῶν πού προαναφέραμε.

Κατά τήν ἄποψή μας, δέν μποροῦν νά χαρακτηριστοῦν οἰκουμενικοὶ Ἕλληνες οἱ εὐρωπαίζοντες νεοδιαφωτιστές, ἰδίως ὅταν χαρακτηρίζονται ἀπό τήν ἀθεία τους. Σέ ἀντίθεση μέ τούς Ἕλληνες διαφωτιστές, πού ἀκολούθησαν διαφορετική πορεία μέ διαφορετικά κίνητρα καί ἐλατήρια. Ὁ Εὐρωπαϊκός Διαφωτισμός εἶναι ξένος πρὸς τόν Ἑλληνικό Διαφωτισμό καί δέν προσιδιάζει μέ τά χαρακτηριστικά τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Επίσης, δέν μπορούν νά ὀνομάζονται, κατά τήν γνώμη μας, οἰκουμενικοί Ἕλληνες, ὅσοι ἀποδέχονται καί ἀναμασοῦν ἄκριτα τήν δυτική θεολογία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μιὰ διαστρέβλωση τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος, χρησιμοποιεῖ ἀναχρονιστικά στοιχεῖα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς μεταφυσικῆς, χρησιμοποιήθηκε ἀπό τήν Φεουδαρχία γιά νά καθυποτάξει τόν λαό στήν δύση καί εἶναι ὑπεύθυνη γιά ἕνα σωρό ἀθεολόγητα δόγματα καί ἀπάνθρωπες ἐνέργειες, οἱ ὁποῖες στοιχειώνουν μέχρι σήμερα τό ὄνομα «χριστιανισμός» στήν δύση.

Β. Ὁ Παῦλος Μελάς ὡς οἰκουμενικός Ἕλληνας

Ὡς ἕναν οἰκουμενικό Ἕλληνα θέλω νά παρουσιάσω τόν Παῦλο Μελά, τόν ἥρωα τῆς Μακεδονίας, τοῦ ὁποίου μνημονεύουμε τήν 120ῃ ἐπέτειο τοῦ θανάτου του.

Ὁ Παῦλος Μελάς δέν ἦταν ἀπλῶς ἕνας ἀξιωματικός τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀλλά ἔχει τά χαρακτηριστικά τοῦ οἰκουμενικοῦ Ἕλληνα:

Ἦταν πολίτης τοῦ ἐκτός τῆς Ἑλλάδος δυναμικοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ πρό τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς. Ἔζησε καί συνδέεται μέ τήν Μασσαλία, τήν Ὁδησσό, τήν Ἀθήνα, τήν Ἡπειρο, τήν Θεσσαλία, τήν Μακεδονία.

Κυρίως εἶχε τίς ἀρετές ἐκεῖνες πού τόν ἀναδεικνύουν ἕναν οἰκουμενικό Ἕλληνα, ἕνα διαμάντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πίστη

Στά γράμματά του ὁ Παῦλος Μελάς πρὸς τήν Ναταλία, πρὸς τόν πατέρα του Μιχαήλ καί σέ ἄλλα πρόσωπα, ἐκφράζει τήν βαθειά του πίστη στόν Θεό καί τήν Πρόνοιά Του:

«Ἡ ὑπόθεσίς μας εἶναι τόσον ἱερά, ὥστε βεβαίως θά μᾶς βοηθήσῃ ὁ Θεός. Ἀπόψε ἀργά, θά ἐκκλησιασθῶμεν εἰς ἕνα ἐρημοκκλησί, εἰς τό δάσος τῆς Ἀσπροκκλησιᾶς, κατόπιν θά ὀρκισθοῦν οἱ ἄνδρες μας ὅλοι καί θά μεταλάβωμεν». (Βελεμίστι Παρασκευή 27 Φεβρουαρίου 1904).

«Μέ ὅλη τήν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, παρακαλῶ τόν Θεόν νά σᾶς κάμῃ ὅλους εὐτυχεῖς. Ἔχω τήν πεποίθησιν ὅτι καί ἡμᾶς καί τήν ἁγίαν ὑπόθεσιν θά εὐλογῇ ὁ Θεός» (Παρασκευή 5 Μαρτίου 1904· ἐν τῷ χωρίῳ Κριτσοτάδες).

«Οὐδέποτε, σέ βεβαιῶ, ἐπίστευσα τόσον εἰς τήν θείαν Πρόνοιαν ὅσον χθές τήν νύκτα. ... Ναί, Νάτα μου, ἐπιστεύσαμεν ὅλοι, μέ ὅλην τήν ψυχὴν μας, ὅτι ὁ Θεός ἐκείνην τήν στιγμὴν εὐλόγει τό ἔργον μας καί διὰ τῶν ἀστέρων του ἐφώτιζε τόν

δρόμον μας».

«Όταν συλλογίζομαι ότι ίσως μέ βοηθήση ὁ Χριστός νά ἐπιτύχω, νομίζω ὅτι μοῦ ἔρχεται τρέλα!» (Δευτέρα 8 Μαρτίου 1904, ὥρα 10 π.μ.).

«Τήν ἐρχομένην ἐβδομάδα θά ἔχωμεν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Εἶναι ἡ πρώτη (ἀπό τοῦ '97) πού διέρχομαι μακράν σας. Δέν γνωρίζω ποῦ θ' ἀκολουθήσωμεν τάς λειτουργίας της. Ἀλλ' ὅπως δήποτε θά παρευρεθῶμεν ἀφεύκτως. Τήν Μ. Παρασκευήν γνώριζε ὅτι κατά τήν ἀκολουθίαν ὀλοψύχως θά σᾶς σκέπτωμαι καί θά προσεύχωμαι δι' ὅλους σας καί διά τήν ἐπιτυχίαν μας» (Βογαζικόν, Κυριακή 14 Μαρτίου 1904).

«Εἰς ὅλους μας ἔκαμεν ἐντύπωσιν τό θέαμα τοῦ ἀγαπητοῦ γέροντος· καί μᾶς ἐφάνη ὅτι βλέπομεν τήν Ἐκκλησίαν μας, τόν ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, χειραγωγοῦντα ἡμᾶς εἰς τό ὑψηλόν ἔργον τό ὁποῖον ἤρχισαμεν χθές. Όταν ἐφθάσαμεν κάτω εἰς τήν πεδιάδα, ὁ ἡγούμενος ἐσταμάτησε καί παρερχομένους τόν ἕναν κατόπιν τοῦ ἄλλου, μᾶς ἠυλόγει καί μᾶς ἠσπάζετο» (Γαβρέσι, 16 Μαρτίου 1904).

Παιδεία

Ἡ παιδεία πού ἔλαβε ἀπό τούς γονεῖς του καί ἀπό τήν Σχολή Εὐελπίδων τόν χαρακτήριζε καί τόν συνόδευε καί στίς κακουχίες καί στόν πόλεμο καί στήν στρατηγική του, τόν βοηθοῦσε νά ἀντιμετωπίζει τίς θλίψεις, ἀφοῦ ἡ παιδεία στήν ἑλληνική παράδοση εἶναι ἀναφαίρετη.

«Τώρα πού ἐπέρασε ἡ δυσκολωτέρα στιγμή, σέ ὁμολογῶ ὅτι, μ' ὅλον τόν ἐνθουσιασμόν καί τήν αἰσιοδοξίαν μου, κατέβαλα κόπον μέγανον διά ν' ἀποσπασθῶ ὅλων ὅσους ἀγαπῶ. Ἦδη πολλάς ἡμέρας πρίν, ἔκλαια κρυφά καί ἡ λύπη τήν ὁποίαν σᾶς προξενοῦσα, προστιθεμένη εἰς τήν ἰδικήν μου, ὀλίγον ἔλειψε νά μέ ἀποθαρρύνῃ· ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ ἀνατροφή τήν ὁποίαν ἔλαβα ἀπό τόν λατρευτόν μου πατέρα καί τά πολυάριθμα παραδείγματα πατριωτισμοῦ καί θάρρους φυσικοῦ, ἀλλ' ἰδίως ἠθικοῦ, τά ὁποῖα συνήντησα εἰς τήν ἀγαπητήν, τήν ἀγίαν σου οἰκογένειαν, μ' ἐβοήθησαν. Καί εἶμαι εὐχαριστημένος. Αὐτήν τήν στιγμήν, ναί, ὑποφέρω ἀκόμη, δέν σοῦ τό κρύπτω, ἀγάπη μου... ἀλλά σήμερα περισσότερο ἀπό χθές, σκέπτομαι αὐτούς πού μᾶς περιμένουν ἐκεῖ πέρα, πού ἔχουν τόσην ἀνάγκη βοηθείας, συμπαθείας, ἐνθαρρύνσεως. Καταρτίζω νοερῶς ἕνα πρόγραμμα συνέσεως, φρονήσεως, ἀνδρείας καί γενναιότητος συγχρόνως ἀπέναντί των· ὅλα ὅμως μέ φαίνονται ἀκόμη συγκεχυμένα. Θά κατορθώσω ἄραγε τίποτε καλόν;» (Βόλος, Τετάρτη 25 Φεβρουαρίου 1904).

«Σοῦ ἐπαναλαμβάνω ὅτι εἶμαι εὐτυχής, εὐτυχέστατος... Δέν ἀφήνω περιουσίαν εἰς

τήν οἰκογένειάν μου, ἀλλ' ἔχω συναίσθησιν ὅτι ἀφήνω ἐκεῖνο, τό ὁποῖον ἐκληρονόμησα ἀπό τόν πατέρα μου ἄθικτον, ὄνομα τίμιον καί ἀγαπητόν». (Παρασκευή 5 Μαρτίου 1904· ἐν τῷ χωρίῳ Κριτσοτάδες)

Ἀρετή

Στόν Παῦλο Μελά διακρίνουμε τήν ἀρετή σέ κάθε κίνησή του, καί ὁ ἴδιος ἐπαινεῖ τήν ἀρετή ὅταν τήν βλέπει στούς ἄλλους.

«Ἄλλ' ἐκτός τοῦ πρὸς σέ, τά παιδιά καί ὅλους τούς ἄλλους καθήκοντός μου, ἡ συναίσθησις ὅτι θά φέρω ἐκεῖ ὀλίγον θάρρος, ἐλπίδα καί παρηγορίαν, ἀρκεῖ νά μέ παρηγορήσῃ διά τόν χωρισμόν. Ὡστε μή μέ συλλογίζεσθε πλέον μέ λύπη. Ὅπως καθ' ὅλον τόν βίον μου, ἔτσι καί τώρα εἶμαι εὐτυχής, ἀκόμη δ' εὐτυχέστερος καί ὑπερήφανος ὅτι ἔχω γυναῖκα τόσον γενναίαν, τόσον εὐγενῆ καί τόσον πατριώτισσαν. Σ' εὐγνωμονῶ καί σέ λατρεύω...» (Χαλκίς 25 Φεβρουαρίου 1904).

Ἡ ἐκστρατεία του, εἶναι ἐκστρατεία ἀρετῆς καί καλωσύνης:

«Ἐχω τήν πεποίθησιν ὅτι εἰς μερικά μέρη ἡ παρουσία μου μέ ὀλίγα χρήματα καί ὀλίγους ἄνδρας, μέ ὀλίγην γενναιότητα καί μέ πολλήν καλωσύνην καί φιλανθρωπίαν, θ' ἀλλάξουν τά πράγματα.

Συγχώρησε, γλυκειά μου, αὐτόν τόν ἐγωϊσμόν· εἶναι ὁ μόνος πού αἰσθάνομαι, ἀλλά νομίζω ὅτι εἶναι βásiμος» (Δευτέρα 8 Μαρτίου 1904, ὥρα 10 π.μ.).

Ὅμιλῶντας στούς προκρίτους τῶν Κορεστέων, ὑπογραμμίζει τίς ἀρετές τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος καί ὄχι φοβέρες καί ἐκφοβισμούς:

«Ἀδελφοί, ἡμεῖς πού ἤλθαμεν ἀπό τὰς Ἀθήνας διὰ νά σᾶς βοηθήσωμεν, ἐφέραμεν μαζί μας μόνον ἀγάπην, πατριωτισμόν καί παλληκαριά· μέ αὐτά μόνον καί μέ τά ὅπλα, πού θά σᾶς φέρομεν ἂν τά θελήσετε, θά σᾶς βοηθήσωμεν νά ὑπερασπισθῆτε κατὰ τῶν ἀτιμιῶν τῶν Βουλγάρων καί, ἂν εἶναι ἀνάγκη, καί κατὰ τῶν ἀτιμιῶν τῶν Τούρκων. Ἡμεῖς δέν θά σᾶς βιάσωμεν νά μᾶς ἀκολουθήσετε, ὅπως σᾶς ἔκαμαν οἱ Βούλγαροι» (Γαβρέσι, 16 Μαρτίου 1904).

Ὁ πόλεμος μέ τίς αἱματοχυσίες καί τίς βαρβαρότητες τόν ἀπωθεῖ, αὐτόν πού ἦταν πολεμιστής. Στά κλαμένα μάτια του κυριαρχεῖ ἡ γλυκύτητα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου:

«...Ἐπῆγα εἰς τήν ἐκκλησίαν τοῦ μοναστηριοῦ, τήν χαμηλήν, παναρχαίαν ἐκκλησίαν. Καί ἐκεῖ μόνος εἰς τό σκότος ἔκλαυσα μέ ἀπελπισίαν. Ἦσθάνομην ὡς εἰς τήν κόλασιν καί ἐντελῶς μόνος. Ἐλησμόνησα ὅλον τό ὠραῖον, τό ὑψηλόν καί τό εὐγενές μέρος τῆς ἀποστολῆς μου, καί ἔβλεπα μόνον φόνους ἀγρίους, δολίους, ἐρήμωσιν οἰκογενειῶν, ἀπελπισίαν γονέων, τέκνων, ἀδελφῶν. Ἐθυμήθηκα τήν

γλυκύτητα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, ὅλους σας, τάς λεπτὰς καί εὐγενεῖς ὑπάρξεις σας καί ἡ ἀπελπισία μου μ' ἐτρέλανε σχεδόν» (Μονή Τσιριλόβου, Κυριακή 12 Σεπτεμβρίου 1904).

Τά μέσα του δέν ἦταν ἡ βία καί ὁ ἐκβιασμός, ἀλλά ὁ λόγος καί ἡ πειθώ:

«Ἦλπιζα πολλά, ἀλλ' ὁ κόσμος ἐδῶ φοβεῖται πολύ ἀκόμη τό κομιτᾶτον τῶν δολοφόνων καί ἔνεκα τούτου δέν μᾶς βοηθεῖ ὅσον ἔπρεπε... Ἐγώ ὁ δυστυχῆς κάμνω τό σχέδιόν μου, ξεκινῶ μέ βροχήν, μέ κρύο, μέ πείναν καί, ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμή τῆς ἐκτελέσεώς του (τοῦ σχεδίου) ἡ δέν ἔρχονται ἡ μέ γελοῦν παντοιοτρόπως ἡ καί εἰδοποιοῦν τούς Βουλγάρους νά κρυφθοῦν, ὅπως τοῦτο συνέβη ἐσχάτως εἰς τήν Νεγοβάνην καί τό Λέσκοβιτς, ὅπου μᾶς ἐκράτησαν ἀδίκως 4 ἡμέρας καί τέλος μᾶς ἐγέλασαν. Ἡδυνάμην νά τούς τιμωρήσω, ἀλλ' ἐπροτίμησα νά τούς ὁμιλήσω λογικά, αὐστηρά καί συγκινητικά». (Βελκαμένη, 2 Ὀκτωβρίου 1904).

«Τώρα μέ τόν Καραλίβανο καί τά παιδιά του γιά δεύτερη φορά πῆγε τό σῶμα τοῦ Παύλου στό Νερέτι καί περικύκλωσε τό σπίτι ὅπου ἦταν μαζεμένοι οἱ κακοῦργοι. Ἀλλά τό σπίτι ἦταν γερό· καί ἀπό μέσα καί ἀπό ἄλλα σπίτια πυροβολοῦσαν οἱ κομίτες. Ὅταν θέλησαν μερικοί ἀπ' τούς δικούς μας νά τοῦβάλουν φωτιά, δέν ἄφησε ὁ Παῦλος, γιατί ἄκουσε πῶς ἦταν γυναῖκες μέσα καί παιδιά. Βλέποντας πῶς δέν κάνουν τίποτα, ὕστερα ἀπό δύο ὥρες διέταξε νά σηκώσουν τήν πολιορκία γιά νά μήν ξημερώσῃ καί τούς προφθάσῃ ὁ στρατός» (Βελκαμένη, 2 Ὀκτωβρίου 1904).

Ἀγάπη στήν οἰκογένεια καί τήν πατρίδα

Μεγάλη ἦταν ἡ ἀγάπη τοῦ Παύλου Μελά πρὸς τούς δύο πυλῶνες τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, τήν Πατρίδα καί τήν οἰκογένεια. Ἡ Πατρίδα συνδέεται μέ τόν τόπο καταγωγῆς τοῦ πατέρα, ἐξ' οὗ καί Πατρίδα, καί ἡ οἰκογένεια συνδέεται μέ τήν σύζυγο, πού εἶναι ἡ κυρά τοῦ οἴκου. Ἐτρεφε καί γιά τούς δύο αὐτούς θεσμούς στοργή, σεβασμό καί ἀγάπη.

«Ἐγώ δέν ἀπελπίζομαι ἀκόμη. Μή μέ παίρνετε διά τρελόν· δέν ἐννοῶ βεβαίως ὅτι θ' ἀνακτήσωμεν πᾶν ὅ,τι ἀπωλέσαμεν, ἀλλ' ἔχω τήν πεποίθησιν ὅτι, μέ ὀλίγον θάρρος καί ὀλίγην φιλοπατρίαν, δυνάμεθα πολλά ἀκόμη νά πράξωμεν ὅπως ὀλιγοστεύσωμεν τήν ἀτιμίαν τῆς πατρίδος» (Μιχαήλ Μελάν, Δομοκός, 2 Μαΐου 1897).

Ἡ ἐθνική του δράση συνδεόταν καί ἐμπνεόταν ἀπό τόν ἐνθουσιασμό καί τό παράδειγμα τοῦ πατέρα του.

«Γιά τόν Παῦλο, ἡ Ἐθνική Ἐταιρεία ἦταν τά ὅπλα τά κρυμμένα στό ὑπόγειο τοῦ

σπιτιού τους για τους επαναστάτες της Κρήτης, της Θεσσαλίας, των Αγράφων, της Μακεδονίας. Ήταν ο πατέρας του που έχλωμαινε σέ κάθε είδηση από κεϊ, μά που πάντα τόν έμállωνε όταν ο ένθουσιασμός τόν παρέφερε άκριτα. Ήταν ή 25η Μαρτίου καί ή τελετή της, που τήν έγλύκαιναν καί τήν έλάμπρυναν τόσες άναμνήσεις καί τόσες έλπίδες».

«Δι' έμέ, έγγραφε σ' ένα φίλο του, διπλή ήταν ή χαρά που ήσθάνετο, καί διπλή ή λύπη του. Σέ βεβαιώ, σύντροφέ μου, ότι κατά τήν τρομεράν καί άτιμωτικήν καταστροφήν μας, όσον έλυπούμην διά τήν δυστυχή μας πατρίδα, τόσον έλυπούμην καί άνησυχούσα διά τόν καημένον τόν πατέρα μου. Φαντάσου τί θα υπέφερεν ή καρδιά εκείνου ο όποιος ποτέ, ποτέ δέν έπαυσε νά συλλογίζεται τήν πατρίδα μας τήν υπόδουλον· τί θα υπέφερεν όταν έλπίσας πρός στιγμήν ότι θα ίδη τά Γιάννενα έλεύθερα, είδε τόν στρατόν τρεπόμενον εις φυγήν καί αφήνοντα τά Γιάννενα καί πάλι εις τά χέρια των Τούρκων».

Όταν οι άλλοι στρατιώτες χαίρονται για τό τέλος του πολέμου στην Θεσσαλία, παρά τήν άτιμωτική υποχώρηση, ή καρδιά του Παύλου κλαίει για τήν πατρίδα:

«Δέν αισθάνονται αυτοί τί έγινε εις τόν δυστυχισμένον μας τόπον. Δέν έννοούν τήν καταστροφήν καί τήν άτιμίαν του.

Ήθελα νά κλαύσω, αλλά δέν μπορούσα. Ή μελαγχολία μου ήτο μεγαλυτέρα της λύπης μου» (Μώλος 1897).

Ο τάφος του πατέρα του άποτελει σημείο άναφοράς καί έμπνευσης:

«Έκειθεν μέ τήν άμαξαν πηγαίνω εις τό νεκροταφείον, εις του πατρός μου τό μνημα. Κάθομαι ολίγην ώραν παρά τόν τάφον του. Αισθάνομαι τήν ψυχή του πολύ κοντά μου. Ένθυμούμαι μέ πόσην φωτιά άγαπούσε αυτός τήν πατρίδα, ένθυμούμαι ότι ώρκίσθην επί του φερέτρου του ν' άποθάνω έν άνάγκη υπέρ αυτής, ένθυμούμαι πόσον μάς έλάτρευε καί πόσον υπέφερε διά τήν καταστροφήν του 1897. Όλοι αυταί αί σκέψεις μέ δίδουν θάρρος καί επαναφέρουν ολίγην γαλήνην εις τήν ψυχή μου· διότι σκέπτομαι ότι, καί αν φονευθώ, θα επανεύρω τήν ψυχή του άγίου εκείνου ανθρώπου. Κόπτω ολίγους μενεξέδες από τόν τάφο του» (24 Φεβρουαρίου 1904).

Στήν οικογενειακή του ζωή έντάσσεται όλη ή οικογένεια της συζύγου του, τήν όποία άγαπά ως νά είναι δική του, καί τήν όνομάζει μάλιστα άγία οικογένεια.

«Άγαπητέ μου πατέρα (πεθερός)

Ή συγκίνησις χθές δέν μέ αφήκε νά σās είπώ πόσον σās εύγνωμονώ διά τήν άγάπην καί τήν εύτυχίαν, τάς όποιás εύρον εις τήν άγίαν οικογένειάν σας. Ό,τι

άπώλεσα μέ τόν θάνατον τοῦ πατρός μου, τό έπανεῦρον έν τῇ οἰκογενείᾳ σας, καί μάλιστα ὑπέρ τό δέον, διότι ὅλοι σας μέ ἠγαπήσατε περισσότερο ἀφ' ὅ,τι ἀξίζω...

Ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα, ἄν θελήσῃ ὁ Θεός νά ἐπιστρέψω, ἔχω ἀπόφασιν, ἀφοῦ ἐκτελέσω τό πρός τήν πατρίδα μου καθήκον, νά ἐργασθῶ πλέον φρονίμως καί διά τήν οἰκογένειάν μου...

Καί πάλιν σᾶς φιλῶ σᾶς, ὡς καί τήν ἀγίαν μαμά καί γιαγιά, θείαν Μαρίκαν καί θεῖον Μᾶρκον.

Ζήτω ἡ Μακεδονία!» (Στέφανον Δραγούμην, Χαλκίς 25 Φεβρουαρίου 1904).

Ἡ στοργή του γιά τήν οἰκογένειά του εἶναι ἀπεριόριστη, μέσα μάλιστα στήν φωτιά τοῦ πολέμου:

«Ὁ Κοντούλης μοῦ ἔδωσε τό γράμμα σου καί τό γράμμα σου μοῦ ἔδωσε πτερὰ. Σ' εὐλογῶ καθημέραν διά τήν γεναιότητά σου καί τήν φιλοπατρίαν, σ' εὐγνωμονῶ, ἀγάπη μου, διότι μέ ὑποστηρίζεις τόσον γενναίως εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων μου...

Εἶμαι εὐτυχής ὅτι τά παιδιά μου θά μείνουν εἰς τά λεπτά ἀλλά στιβαρά χεράκια σου. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, αὐτήν τήν στιγμήν αἰσθάνομαι ὅπως τό προέβλεπα· ναί, σᾶς σκέπτομαι μέ ἀγάπην ὅλους, ἀλλ' ὅχι πλέον μέ λύπην. Εἶμαι ὑπερήφανος διά σᾶς ὅλους, εἶμαι ὑπερήφανος διά τήν ἀποστολή μου καί ἀναμένω ἀνυπομόνως μετά μίαν ὥραν νά ἐκκινήσω.

Ἀπό τῆς ἐλευθέρας πατρίδος σοῦ στέλλω τό τελευταῖον *au revoir*. Νά μείνης ἥσυχος δι' ἐμέ· δέν θά ἐκτεθῶ, διότι, ὅπως εἶπες, θά χρειασθῶ ἀργότερα. Σέ φιλῶ, ἄγγελέ μου. Φιλῶ καί τά παιδάκια εἰς τό στοματάκι τους καί τά ματάκια τους καί εὐχομαι, μετά τήν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας μας, νά ἔλθω νά σᾶς εὕρω ὅλους καλά. Φίλησε ὅλους, ὅλους τούς ἰδικούς μας» (Χαλκίς 25 Φεβρουαρίου 1904).

Ἡ Μακεδονία εἶναι γιά τόν Παῦλο ἡ πατρίδα του:

«Σκέπτομαι καί τήν Μακεδονίαν καί ἄν καί κοπιᾷζομεν πολύ καί ὑποφέρομεν ἀπό τήν ἀθλιότητα τοῦ δρόμου, εἶμαι ὅμως πολύ ἐνθουσιασμένος καί συγκινημένος. Εἶναι ἡ ἀρχή τῶν ὑπέρ τῆς Μακεδονίας μας κόπων» (Βελεμίτσι 1 Μαρτίου 1904).

Μέσα στά χειμωνιάτικα βράδυα, πού τά περνᾷ κρυμμένος, πεινασμένος, κρυώνοντας καί κουρασμένος, βρίσκει τρόπους νά συλλογισθεῖ τήν οἰκογένειά του:

«Εἰς τάς 6 μ.μ. ἀνέβηκα μόνος εἰς ἕνα λοφίσκον διά νά σᾶς συλλογισθῶ. Πρό μιᾶς ἐβδομάδος ἀκριβῶς καί κατά τήν αὐτήν ὥραν 6.10 μ.μ. σᾶς ἀποχαιρετοῦσα,

ἄγγελοί μου, ἀρχίζων ἀπό τήν Ζωήν μου. Μέ ὅλον τό θάρρος καί τόν ἐνθουσιασμόν μου, σᾶς συλλογίζομαι καί σᾶς λατρεύω. Εἰς τήν αὐτήν ἀγκαλιά, σᾶς σφίγγω παιδάκια μου, Νάτα, Ἔφη, καί ὅλοι οἱ ἄλλοι. Πῶς εὖχομαι διά τήν εὐτυχίαν σας! Εἴθε νά μή ἔχετε λύπας. -Κάθομαι τώρα καί ἐνθυμοῦμαι ὅλας τά τελευταίας ἡμέρας, ὅπου τόσον δυστυχής ἤμην ἀλλά καί τόσον εὐτυχής...» (Τρίτη ἐσπέρας, 2 Μαρτίου 1904, θέσις Μελισσόπετρα).

«Παύω ἐδῶ, ἀγάπη μου, διότι πρέπει νά ἐτοιμαζώμεθα. Φεύγω μέ τήν καρδίαν μου ἐλαφράν. Δέν ἀφήνω πίσω μου κανένα καημόν, διότι σᾶς συμπεριλαμβάνω ὅλους μαζί μου εἰς τήν καρδιά μου καί εἰς τόν νοῦν μου. Μέ ὅλη τήν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, παρακαλῶ τόν Θεόν νά σᾶς κάμη ὅλους εὐτυχεῖς» (Παρασκευή 5 Μαρτίου 1904· ἐν τῷ χωρίῳ Κριτσοτάδες).

Ἡ ἀγάπη του γιά τήν πατρίδα, συνδυάζεται μέ τήν ἀγάπη του στήν οἰκογένεια καί ἐμπνέεται ἀπό μιᾶ τρυφερή καί στοργική καρδιά.

«Σοῦ στέλλω 2 φύλλα κυκλαμήνων τῆς Μακεδονίας. Εἴθε μίαν ἡμέραν νά ἔλθετε αἱ ἴδιαι νά τά κόψετε. Ἡ ὠραιότης τῶν μερῶν τούτων εἶναι ἀπερίγραπτος...

Χίλια φιλιὰ μακεδονικά εἰς σέ καί εἰς τούς ἄλλους» (Δευτέρα 8 Μαρτίου 1904, ὥρα 10 π.μ.).

Ἀγαπᾷ τό Βογατσικό, ὡς τόπο καταγωγῆς τῆς οἰκογένειας τῆς συζύγου του.

«Ἡ πόλις αὕτη καθ' ἑαυτήν εἶναι νόστιμη καί συμπαθητική. Ἀκόμη περισσότερο τήν ἠγάπησα ἀναλογιζόμενος ὅτι ἐξ αὐτῆς κατάγεται ἡ οἰκογένεια, τήν ὁποία εἰς αὐτόν τόν κόσμον ὑπέρ πᾶν ἄλλο λατρεύω» (Βογαζικόν, Σάββατον 13 Μαρτίου 1904).

Ἡ ἀγάπη καί ἡ ἀφοσίωσή του στήν Πατρίδα, μοιάζει μέ τρέλα, ἀλλά αὐτό τόν χαροποιεῖ, ὅπως καί τόν Ἰωνα Δραγούμη.

«Λίγες μέρες πρίν φύγει ὁ Ἰων, ἐστέκονταν μαζί μέ τόν Παῦλο καί τήν γυναῖκα του μπροστά στό τζάκι τῆς εἰσόδου. Οἱ δύο ἄνδρες ἐξακολουθοῦσαν τήν ὁμιλία πού εἶχαν πρίν μέ τόν Στέφανο Δραγούμη στό γραφεῖο του· ἡ γυναῖκα, ὅπως καί πρίν, ἄκουε ὀρθή ζεσταίνοντας τά πόδια της στήν φλόγα. Τό θέμα τῆς ὁμιλίας· Μακεδονία, Μακεδονία, Μακεδονία.

-Εσύ, Νάτα, τί λές; Τήν ρωτᾷ ξαφνικά ὁ Ἰων.

-Σκέπτομαι, τοῦ ἀπαντᾷ, καί διερωτῶμαι ἂν ἐμεῖς ἐδῶ εἴμαστε τρελοί ἢ ὁλος ὁ ἄλλος κόσμος.

-Εμεῖς, λέγει ὁ Ἰων, καί καλὰ κάνομε· -Καί τούς πιάνουν καί τούς τρεῖς τά γέλια» (1902).

Γενναιότητα, καθῆκον, αὐτοθυσία στόν πόλεμο

Ὁ σουηδός ὑπολοχαγός Κλέεν περιγράφει τίς ἀρετές τοῦ Παύλου Μελά:

«Ὁ φίλος μου πάντα σκέπτεται πρῶτα τούς ἄλλους καί κατόπιν τόν ἑαυτόν του, ὡς καί τήν νύκτα αὐτήν ἀκόμη, ὅπου ὅλοι σχεδόν ἀπέθνησκαν ἀπό τήν ἐξάντλησιν» (Ὑπολοχαγός Κλέεν: 6 Μαΐου 1897).

Τό καθῆκον γιά τήν Μακεδονία ἐξισώνεται μέ τήν ἀγάπη στά παιδιά του:

«Σᾶς φιλῶ μέ ὅλην μου τήν καρδιά, ἀγαπημένη μικροῦλα μου καί παιδιά μου. Θά σᾶς σκέπτωμαι ὅσον καί τό καθῆκον πού μέ ἀναμένει ἐν Μακεδονίᾳ» (Βελεμίστι Παρασκευή 27 Φεβρουαρίου 1904).

«Πρός τό παρόν παρηγοροῦμαι καί ἐνθαρρύνομαι μέ τά γράμματά σου. Εἶμαι εὐτυχής διότι εἶσαι ὑπερήφανη δι' ἐμέ, ἔστω καί ἂν τοῦτο εἶναι παρ' ἀξίαν μου πρὸς τό παρόν. Εἰς τό μέλλον θά προσπαθήσω νά γίνω ἄξιος τῆς ὑπερηφανείας σου αὐτῆς.

Σοῦ γράφω ὑπό ραγδαίαν παγωμένην βροχήν· ὡς καί ἡ κάπα μου στάζει.

Σέ φιλῶ ἄλλην μίαν φοράν καί σοῦ εὐχομαι, ἀγάπη μου, εὐτυχίαν καί χαράν εἰς τόν βίον σου. Τήν νύκτα εἰς τά λημέρια μας, ὅταν τυχόν φανῇ ἕνα ἄστρον, σοῦ στέλλω χίλια φιλιὰ νοερῶς. Εἶναι ὁ μόνος μεταξύ μας σύνδεσμος, τό μόνον πρᾶγμα πού καί οἱ δύο τήν αὐτήν στιγμήν δυνάμεθα νά βλέπωμεν» (Βελκαμένη 2 Ὀκτωβρίου 1904).

Δικαιοσύνη, κοινωνική εὐαισθησία στήν κοινωνία

Ἐν μέσῳ πολέμου, ἐκδηλώνει τά φιλόανθρωπα καί κοινωνικά του αἰσθήματα:

«Ἐγώ ἔδωσα ἐξ ἰδίων 200 (δραχμάς) τάς ὁποίας εἶχα ἐκ καθυστερημένων μισθῶν, ἀλλά τί εἶναι αὐτά πρό τῶν χιλιάδων ἀστέγων οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν τούτε ψωμί;...

Καί ἐδῶ μεροληψία καί ἀδικαίαι καί κομματικά περί τήν διανομήν, ἀλλά πρό πάντων βραδύτης γαῖδουρινή.

Οἱ δυστυχεῖς αὐτοί, τώρα θέλουν χρήματα διὰ ν' ἀγοράσουν καί βώδια καί σπόρον καί ἄροτρα· μετά 15 ἡμέρας θά εἶναι πλέον πολύ ἀργά. Ἀλλά καί μήπως, ὅταν τ' ἀποκτήσουν αὐτά, θά δυνηθοῦν νά τ' ἀσφαλίσουν ἀπό τοὺς ὄνυχας τῶν τοκογλύφων των;

... Ἄν αὐτή ἡ δυστυχὴς (χήρα μέ 6 ἀνήλικα κορίτσια) δέν εἶναι ἀξία νά πάρῃ ἀλεύρι, τότε ποιὸς εἶναι;» (Ἰούλιος 1898)

Ἡ σύζυγός του Ναταλία περιγράφει τό αἶσθημα δικαιοσύνης πού τόν διακατέχει.

«Ὁ Παῦλος φεύγοντας γιὰ τόν πόλεμο ἦταν ἀκόμη παιδί, ὅλος ὁρμή, ὅλος ἀγάπη. Πρὶν νά περάσουν δύο χρόνια, γύρισε ἄνδρας. Πολύ δέν εἶχε ἀλλάξει ὁ μορφή του. Τά μάτια μόνο, τά πανώρια, τά φόρτωνε πιότερη γνώση, τά ἔμορφα χεῖλη τά συσποῦσε ἐνδόμυχη πίκρα. Στό φέρσιμό του πρὸς τοὺς ἄλλους κοίταζε τώρα κάτω ἀπ' τά λόγια, ν' ἀπεικάσῃ τήν ψυχὴ τους. Καί πρὶν τόν ἑαυτό του τόν εἶχε γιὰ δόσιμο. Τώρα, θά ἤθελα νά πληθαίνῃ τήν ψυχὴ του, νά τήν ξοδεύῃ ἀλύπητα ἐνάντια στήν μετριότητα, στήν ἀδικία. Ἀκόμα πιό εὐκόλα ἀπὸ πρὶν ἐθύμωνε ὅταν ἀντίκρυζε ἀνειλικρίνεια ἢ αἰσθημάτων προστυχία.

Μιά μέρα, στό τράμ τοῦ Φαλήρου, τόν ἔχασε ἡ γυναῖκα του ἀπ' τό πλάγι της, ἐκεῖ στήν γέφυρα τοῦ Ἰλισσοῦ, πρὶν ἀπ' τά σφαγεῖα· καί τήν εἶδε νά τρέχῃ στά χωράφια, πρὸς τόν παλιό δρόμο τοῦ Φαλήρου, ὅπου κάποιος ἄνδρας ἔδερνε ἕνα παιδί.

«Ὅ,τι παίρνει τό μάτι μου», ἔλεγε, «ὅ,τι περνᾷ ἀπ' τό χέρι μου. Ὅ,τι στραβὸ ἰδῶ στὸν δρόμο μου θά τό σιάξω».

Τοῦ εἶπε κάποτε κάποιος· «Καημένε Παῦλο, γιὰ ξένες ἔννοιες;».

Καί αὐτός ἀπολογήθηκε· «Δέν μπορῶ τήν ἀδικία. Ὅσο βαστᾷ ἡ ψυχὴ μου».

Ὁ Παῦλος Μελᾶς εἶχε σέ ἔντονο βαθμό, αὐτό πού ὀνομάζουμε σήμερα ἐνσυναίσθηση:

«Εἶχε σέ ὑπέρτατο βαθμό τήν ιδιότητα ὁ Παῦλος, νά μπαίνει στήν θέση τῶν ἄλλων».

Ἀπὸ ὅλα τά ἀνωτέρω, ἀλλά καί ἀπὸ ἄλλα στοιχεῖα τῆς ζωῆς του, ὁ Παῦλος Μελᾶς ἀναδεικνύεται ὡς ἕνας Οἰκουμενικός Ἕλληνας, μέ ὅλες τίς ἀρετές, τά χαρίσματα καί τά γνωρίσματα πού συγκροτοῦν τόν Ἕλληνα.

Συμπέρασμα

Ὁ Ἑλληνισμός δέν εἶναι ἀφηρημένη ἰδέα, καί μάλιστα ἀνιστόρητη ἢ ἑτεροχρονισμένη, ἀλλά τό σύνολο τῶν ἱστορικῶν ἀρετῶν πού καθιστοῦν ἕναν ἄνθρωπο Ἑλληνα, καί τό σύνολο τῶν ἀρετῶν μέ παγκόσμιο κύρος καί ἀποδοχή, πού βιώθηκαν ἀπό τοὺς Ἑλληνες.

Ὁ Οἰκουμενισμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ δέν εἶναι μόνον τοπικός, λόγω τῆς ἀνεστιότητος τῶν Ἑλλήνων, ἀλλά ὀφείλεται στό ὅτι οἱ ἀρετές αὐτές ὑπερβαίνουν τήν φυλή καί ὠφελοῦν ὅλη τήν οἰκουμένη.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἡ ρήση σύγχρονου πολιτικοῦ ὅτι «ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν» πρέπει νά ἐξετασθεῖ ἐννοιολογικά. Γιατί ἄλλο εἶναι νά συμμαχοῦμε στρατιωτικά καί διπλωματικά, καί ἄλλο νά ἀνήκουμε ἀφομοιωτικῶς καί δουλοπρεπῶς.

Ὁ Οἰκουμενικός Ἑλληνισμός δρᾷ πνευματικά καί ὄχι προπαγανδιστικά. Ὁ Ἑλληνισμός, πάντα ἑνωμένος μέ τήν Ὁρθοδοξία, ἀγκαλιάζει τήν Οἰκουμένη, καί δέν τήν ὑποτάσσει.

Ἕνα ἱστορικό πρόσωπο, πού μπορεῖ νά ὀνομασθεῖ οἰκουμενικός Ἑλληνας, εἶναι καί ὁ Παῦλος Μελάς.

Τά χαρακτηριστικά καί οἱ ἀρετές τοῦ Παύλου Μελά ἀποτελοῦν ἀγαθά παιδείας καί ὅταν βιώνονται ἀπό τόν σύγχρονο ἄνθρωπο, τόν λυτρώνουν ἀπό τήν αὐτονόμηση καί ἀπό τά πάθη πού μᾶς τυραννοῦν, ἰδιαιτέρως ἀπό τό πάθος τῆς φιλαυτίας.

Τήν Τετάρτη, πρώτη ἡμέρα τῶν Καραβαγγελείων, ἀπολαύσαμε τό θεατρικό «ὁ θάνατος τοῦ παληκαριοῦ» ἀφιερωμένο στόν Παῦλο Μελά. Ὅλοι οἱ θεατές, εἴτε ἦταν στήν αἴθουσα εἴτε τό παρακολουθοῦσαν ἀπό τά ἠλεκτρονικά μέσα, ἔκλαιγαν εἴτε μέ φανερά εἴτε μέ ἐσωτερικά βουβά δάκρυα, ἀπό τήν πρώτη στιγμή πού ὁ Παῦλος Μελάς -ὁ ἡθοποιός πού τόν ὑποδυόταν- μπῆκε στήν αἴθουσα.

Σκεπτόμουν, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Ἑλληνας, πού μόνο ἡ παρουσία του μᾶς φέρνει δάκρυα στά μάτια καί τήν καρδιά. Καί ἐμεῖς ἐδῶ στήν Καστοριά, κλαῖμε καί μόνο μέ τό ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός του. Γιατί εἶναι μέσα στήν ψυχή μας, εἶναι κομμάτι τῆς ψυχῆς μας. Καί εὐχόμαστε νά εἶναι γιά πάντα.

Καί σκεπτόμουν, ὅτι ἀρετές ὅπως ἡ φιλευσπλαγχνία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ εὐγένεια, αὐτή ἡ τήρηση τῶν νόμων τοῦ πολέμου, τόν καθιστοῦν οἰκουμενικό, μάλιστα δέ στό σύγχρονο γίγνεσθαι, πού καί αὐτοί οἱ νόμοι τοῦ πολέμου καταπατοῦνται μέ τόν πλέον ἀναιδῆ τρόπο.

Ὁ Παῦλος Μελάς δέν εἶναι Ἅγιος -μακάρι νά εἶναι στά μάτια τοῦ Θεοῦ μας, ὁ Ὅποιος καί εἶναι ὁ μόνος κριτής καρδιῶν- μέ τά κριτήρια ἀγιότητος πού ἔχει ἡ

Ἐκκλησία μας, ἀλλά ἡ εὐγενής μορφή του μᾶς δίνει τήν εὐκαιρία νά μελετήσουμε τίς ἀξίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἑλληνισμοῦ καί θά φθάσουμε νά δοῦμε ἔστω καί ἀπό μακριά καί τό ὕψος τῆς ἀγιότητος, πού τόσο καλλιεργήθηκε καί ἐκτιμήθηκε στόν Ἑλληνικό κόσμο.-